

A pedagógusok és az olvasás

Helyzetkép a magyar tanítók olvasási motivációiról és szokásairól az 1990-es évek elején

A rendszerváltás óta Magyarországon a közoktatás tartalmi-szervezeti megújulásának időszakát éljük. Ezt jelzi sok más mellett az alternatív pedagógiai programok megjelenése és elterjedése, a pedagógiai kísérletezési kedv felélénkülése, új módszerek és szervezeti formák kipróbálása, a pedagógusok szakmai önállóságának erősödése.

A központi szabályozókat felváltja a Nemzeti Alaptanterv, amely a nevelés és képzés alapelveit, céljait és feladatait határozza meg, melyeket azután a helyi tantervek pontosítanak. Ez az elképzelés minden egyes pedagógus tevékeny, alkotó közreműködését igényli az adott oktatási intézményben közvetítendő nevelési és oktatási tartalmak, alkalmazott módszerek kialakításában. Növekszik a pedagógus személyének jelentősége az iskolai munka eredményességében, a tanulók személyiségének komplex fejlesztésében.

Különösen fontos, hogy a pedagógusok mennyire tudnak megfelelni e feladatoknak, azonosulnak-e a megváltozott szemlélettel, milyen az értékrendjük, hogy állnak emberiség és tudásbeli hitelesség dolgában? Milyen a kultúrához és az olvasáshoz való viszonyuk, hogyan gondolkodnak az önművelésről, önképzésről, s mit tesznek érte? Az olvasáson alapuló általános és szakműveltségük megalapozott-e, s kellően nyitottak-e az új ismeretekre, ismerik és alkalmazzák-e az önálló ismeretszerzés, információkezelés módszereit, gyakorlatát? Mindezekből mit hasznosítanak önmaguk és tanítványaik számára? S nem utolsósorban fontos megismerni, hogy a pedagógusok hogyan látják önmagukat, hogyan értékelik pedagógiai tevékenységüket, mely körülmények gátolják őket az optimális tevékenység végzésében?

A „pedagóguskutatás” igénye az 1980-as évek végétől egyre sürgetőbben jelentkezett, (1) melyhez kapcsolódóan többek között a fenti kérdésekre kerestem választ az 1990-ben, három különböző nagyságrendhez tartozó 12 település 15 pedagógusközösségében, a 6–10 éves gyermekekkel foglalkozó nevelők körében végzett kérdőíves vizsgálatomban. Hajdú-Bihar, Békés, Szabolcs, Jász-Nagykun-Szolnok s Somogy megyékben a vizsgálati mintában részt vevő 300 pedagógusnak a 79 kérdésre adott válaszai nagy segítséget jelentettek a problémakör megismeréséhez, a helyzetkép felvázolásához, s az elmozdulás szükséges irányainak megjelöléséhez.

A vizsgálat előzményeként említendő az 1970-es években *Tánczos Gábor* (2) és *Károlyi Ágnes* (3) pedagógusok körében végzett vizsgálatait, az 1980-as évek közepén *Suppné Györgyné*, (4) az 1990-es évek elején pedig *Lőrincz Judit* és *Vidra Szabó Ferenc* (5) tanítójelöltek körében végzett kutatásait.

Bevezetőként lássunk néhány jellemző adatot a mintáról! A tanítói (pedagógusi) pálya közzismert elnöiesedése mutatható ki a vizsgáltak körében is: a felmérés egészében részt vevők 96%-a nő, 76%-uk családban él, 45%-uk két, 27%-uk egy gyermeket nevel. Ez a tény már előrevetíti a később kirajzolódó problémákat, mint például azt, hogy a család, a gyermeknevelés, a háztartás gondja a jelenlegi hagyományos társadalmi, családi munkamegosztás szerint a nő-felelőség-anya gondja, amely jelentős fi-

gyelmet, időt, energiát von el a szakmai tevékenységtől, s az azzal eredendően összefüggő művelődési tevékenységtől.

A vizsgált személyek életkori megoszlására országosan jellemző a 30–40 év közöttiek dominanciája (36%), a pályakezdők (27%) és a 40 év fölöttiek (23%) közel azonos aránya. A nyugdíjhoz közelállók, illetve a nyugdíjkorhatárt meghaladók 14%-kal zárják a sort.

A pedagógusok iskolai végzettségét vizsgálva: 67%-uk tanítóképző főiskolán szerzett diplomát, 18%-uk középfokú tanítóképzőt, 8%-uk tanárképző főiskolát végzett, s 7%-uk képesítés nélkül tanít. Ezek az arányok igen kedvezők, ugyanis a pedagógusok több mint kétharmada rendelkezik a viszonylag legkorszerűbb felkészültséggel és szemlélettel, akiknek nyitott, aktív jelenléte termékenyítőleg hathat a pedagógusközösség egészére, amelyben dolgoznak. Idősebb kollegáik gazdag szakmai, módszertani tapasztalatai, s a friss erő együtt alkalmassá teheti e közösségeket feladataik ellátására. A képesítés nélküliek alkalmazásának kényszere a gyermekek létszámának csökkenésével remélhetően azóta megszűnt.

A pedagógusok szakmai igényességének egyik mutatója a továbbképzéseken való részvétel. A vizsgálat időszakában az országos minta minden településtípusban közel azonos arányban – 25%-ban – élt e lehetőséggel, főképpen a szakjellegű, illetve az intenzív szervezett pedagógusképzési formákhoz kapcsolódva. A nyelvtanulás a tanítók körében ekkor még nem vonzó, mindössze 1,9%-uk vett részt nyelvi képzésben. A távolmaradók zömükben a pályakezdők, illetve a nyugdíjhoz közel állók: mindkét esetben érthető ez a magatartás. A továbbképzésben való részvétel szándékát a pályakezdők mindegyike jelezte, amint erre energiájuk szabadul fel, illetve számukra új ismeretek elsajátítására nyílik lehetőség.

A vizsgálat a művelődéshez való viszonyt, a művelődés indítékainak felderítését a pedagógushivatás felől közelíti meg. A vizsgálati szempontok a válaszadókat önmaguk megismerésére, önértékelésre is készítették, melynek szükségességét megértették, s ezt a pálya különböző szakaszaiban tevékenykedők meg is fogalmazták.

A tanítók pályaválasztási indítékaik között első helyen fogalmazták meg a gyermekek szeretetét mint a pálya gyakorlásának alapfeltételét. A megkérdezetteknek csak mintegy fele készült tudatosan a pályára, melyre főként a nevelés és ismeretátadás lehetősége vonzotta őket. Közel egyharmaduk nevelőik, szülei tanácsára választotta a pedagóguspályát, s több mint 20%-uk legfőbb motivációja a főiskolai végzettség, a nyári szünidő, illetve az a tény volt, hogy más továbbképzési lehetőség nem kínálkozott számukra. E kedvezőtlen helyzet fő okai közül többek között ki kell emelnünk a pedagóguspálya erkölcsi és anyagi megbecsülésének elégtelen mértékét, a kiemelkedő pedagógusegyéniségek hiányát, a kontraszelekció érvényesülését a pályára kerülők körében.

A pályáról alkotott képpel és a gyakorlattal összecseng a pedagógusoknak a pálya legfontosabb feltételeiről, feladatiról alkotott véleménye:

országos adatok (%)

– gyermekszeretet	18
– nevelés	17
– ismeretátadás	17
– rátermettség	14
– felkészülés	4
– jó légkör	3
– eszközellátottság	3
– türelem	3
– pedagógiai szabadság	2
– önállóság	2
– önművelés	2

A Békés és Hajdú megyei pedagógusok esetében az országos adatokhoz viszonyítva kissé melegebb, gyermekcentrikusabb kép jelenik meg, ugyanakkor egyformán problémának tűnik a felkészülés, az önművelés és a pedagógus önállósága fontosságának háttérbe szorulása, belső igényének hiánya.

A megkérdezettek 65%-a szerint a művelődés szoros kapcsolatban van a pedagóguspályával, közel egyharmaduk (!) azonban nem minősítette ezt az összefüggést, illetve érkeztek olyan válaszok is, melyek szerint a pálya gyakorlásának nem feltétele (!) a művelődés. Akik élnek a művelődés lehetőségével, azok számára ez önmagukkal szemben támasztott igény, ám igen magas azoknak a száma (47%), akik valamilyen külső indíték – például társadalmi elvárás, igazgató, szaktanácsadó, kollégák, barátok, tanulók készítésére – hatására művelődnek. A külső indítékok között meghatározó a kollégák és a tanítványok szüleinek elvárása.

A műveltség megszerzésének és folyamatos bővítésének alapvető eszköze az olvasás, ezért döntő fontosságú az olvasáshoz való helyes viszony kialakítása a tanulóknban. Az iskola feladata nemcsak az olvasás technikájának és készségének elsajátíttatása, hanem a könyvnek mint információforrásnak, a szocializációt segítő, magatartásmintákat adó, etikai, esztétikai értékeket nyújtó eszköznek a használatára megtanítani a tanulókat. Ez csak a nevelés-oktatás folyamatában lehetséges, elméleti, módszertani és gyakorlati ismeretek nyújtásával, készségek kialakításával a többkönyvű oktatás keretében. E módszer alkalmazása nagymértékben segíti a pedagógus szakmai önállóságát, a gyermekek egyéni érdeklődésének kielégítését, a gyermeki személyiség fejlődésének kibontakozását, a tehetséggondozást.

A vizsgálat eredményei arról tanúskodnak, hogy a pedagógusok előtt nem ismeretes, hogy mit jelent a többkönyvű oktatás fogalma. Legtöbben a tankönyvcsalád, a munkáltató tankönyvek használatát értik alatta, amely valójában az „egykönyvűséget” jelenti. Jóllehet, az 1970-es évek óta gazdag irodalma van e kérdésnek, a megkérdezettek közül láthatóan sokan nem ismerik a szakirodalmat, s úgy tűnik, a pedagógusközösségekben sem foglalkoznak súlyának megfelelően a problémával.

Arra a kérdésre, hogy a megkérdezetteknek mi a véleményük a többkönyvű oktatásról, a könyv munkáltató használatáról, többségében negatív válasz érkezett (pl. nem értik, nem ismerik, nem jó, nehéz megoldani). Akik „fontosnak” ítélik a többkönyvű oktatást, azok zöme viszont félreérti a kérdést. Ennek megfelelően alakul az alkalmazás kérdése is: a megkérdezettek túlnyomórészt nem, alkalmanként vagy „muszáj”-ból (58%) élnek ezzel a lehetőséggel. Néhányan, akik a módszert helyesen értelmezik és alkalmazzák, a következő valóságos problémákat sorolják fel az akadályozó tényezők között: az iskolai könyvtár hiánya vagy nem megfelelő volta, az oktatási segédletek hiánya, a kötött és túlméretezett tanterv, magas osztálylétszám, s az a tény, hogy a tanulók nem szeretnek olvasni. A tanítók a kérdést általában „kívülről” kezelik, s nem látják saját felelősségüket, feladataikat a probléma megoldásában.

A tanítók értékrendje fontos szempont művelődési szokásaik alakulásában. A vizsgált minta értékválasztása a célértékek vonatkozásában a következő:

	<i>tanítók (%)</i>	<i>magyar lakosság (rangszám)</i>
– béke	56	4,88
– családi biztonság	13	3,88
– szeretet	9	9,99
– munka öröme	8	8,67
– anyagi	7	6,81
– boldogság	6	5,98
– tudás	1	12,70

A tanítók rangsora nem elsősorban intellektuális beállítódást tükröz, hanem a hagyományos női nemi szerepeknek megfelelő értékrendről tanúskodik, ahol a tudás helye nem az értelmiségi életmódnak megfelelő helyen van. A tanítók körében az 1970-es évek elején végzett vizsgálatok (6) eredményeihez képest máig nem történt lényegi elmozdulás.

Ha ezeket az adatokat összehasonlítjuk az MTA Szociológiai Intézete Értékszociológiai Műhelyének a magyar lakosság körében, vizsgálatommal egy időben (1990) végzett felmérése átlagos rangszámaival, jelentős eltéréseket tapasztalunk a preferálás sorrendjében (7) A tanítóknál még nem jelenik meg a szemléletváltás például a tudás helyének megváltozásában.

Az eszközértékek alakulása a vizsgálat tárgya szempontjából kedvezőbb képet mutat:

	<i>tanítók (%)</i>	<i>magyar lakosság (rangszám)</i>
– önálló egyéniség	27	9,72
– felelősségtudó	14	7,19
– alkotó szellemű	11	10,60
– fegyelmezett	7	9,07
– segítőkész	6	8,99
– őszinte	5	6,52
– szorgalmas	4	—
– tudását gyarapítja	3	—
– jókedélyű	2	9,82
– engedelmes	1	11,11
– megbocsátó	0	11,24

Az önálló személyiség preferálása, s a rangsorban – bár alacsony szavazati aránnyal – a 3–8. helyen levő, tudását gyarapító, alkotó szellemű személyiség képe biztató s közelebb áll az MTA-vizsgálat eredményeihez. Pozitív eltérésként értékelhető, hogy az engedelmeség alacsony aránnyal szerepel a pedagógusok válaszaiban.

A tanítók fontossági sorrendben a következő tanácsokat adják tanítványaiknak útravalóul elkövetkezendő életükre:

– emberség	60%
– lelkiismeretes munka	19%
– egészséges életmód	10%
– ismeretgyarapítás	4%
– érvényesülés	2%
– olvasás szeretete	2%
– érdeklődés a politika iránt	1%
– hit	1%
– művészetkedvelés	1%.

E rangsorban úgy tűnik, a tanítók hagyományos, jelenleg reális életfelfogása, életmódja tükröződik, melynek továbbadása ma már nem elegendő a felnövekvő nemzedék számára.

A pedagógusok tevékenységük legfontosabb részének az oktatást (34%) tekintik, ezt követi ugyancsak kiemelt helyen a nevelés (32%). Ez a sorrend nem felel meg a korszerű személetnek, a 6–10 éves gyermekekkel való foglalkozásnak, azonban az ismeretátadás közismerten preferált gyakorlatára utal. A feladatok között jóval kisebb mértékben, de számon tartják a gyermekekkel való tanórai és tanórán kívüli személyes kapcsolattartást (14%), az önművelésre való felkészítést (6%), az ifjúságvédelmet (6%), a könyvtári

munkát (5%) és a tehetséggondozást (3%). A vizsgálat eredményei egyértelműen arra utalnak, hogy az ország különböző régióinak különböző nagyságrendű településeiben a tanítók még nem ismerték fel a gyermekekkel való egyéni foglalkozás fontosságát a személyiségfejlesztésben, (8) s nem is gyakorolják azt a szükséges mértékben. A pozitív elmozdulást segíthetik a szülők iskola iránti elvárásai, amelyekről az Oktatókutató Intézet a magyar felnőtt lakosságot reprezentáló, 1000 fős minta alapján 1990 májusában végzett vizsgálata eredményeiből is képet nyerhetünk. A szülők elvárásaiban ugyanakkor még a hagyományos értékek a meghatározók: a tisztességre, erkölcsre való nevelés és az értelmi nevelés vannak az első helyeken. Azonban az iskola feladatainak viszonylagos fontossági sorrendjében a szülők kiemelték az egyéni képességek és a gondolkodás fejlesztését is (9).

A nevelési, oktatási feladatok, problémák megoldásában általában a kollégák között alakul ki véleménycsere; az iskolavezetés, a szaktanácsadók kevéssé igénylik a pedagógusok ilyen irányú aktivitását. Ez a helyzet nem ösztönzi a tanítókat a naprakész tájékozottságra, önművelésre, a szakmájukat megújító próbálkozásokra. Esetenként nyilvánvaló, hogy a sikeres, főként módszertani újításokat nem nézik jó szemmel, nem segítik eléggé, így azután a „járt utat járatlanért” fel nem cserélő, maga körül nyugalmat kívánó pedagógusi magatartás kerül túlsúlyba.

Az év tíz hónapjára vonatkozóan a tanítók napi időmérlege vizsgálatának eredményeiből kiderül, hogy a pedagógusok iskolai elfoglaltsága átlagosan 6 óra, a felkészülésre fordított időátlag 1,5 óra, a társadalmi feladatok ellátásra pedig átlagosan 0,5 óra jut. A háztartás vezetése, a gyermekek nevelése átlagosan 6 órát vesz igénybe, a szabadidős tevékenységekre fordított idő átlagban 2 óra. Ezek az arányok módosulnak a pályakezdők esetében, akiknél a felkészülésre és a szabadidős tevékenységekre fordított idő magasabb (átlagosan 2,5, illetve 4 óra), amit a háztartás és gyermeknevelés még kevésbé jelentkező gondja tesz lehetővé. Úgy tűnik, ezen az időmérlegen belátható időn belül jelentős módosulás nem várható, a művelődésre fordítható átlagosan napi 3,5 óra, s a nyári szabadság gazdaságos felhasználása elégséges kell legyen az általános tájékozódáshoz, a szakmai és az általános műveltség megfelelő mértékű gyarapításához.

Nézzük meg, hogyan értelmezik, mire használják a tanítók a munkájuk végzéséhez szükséges felkészülésre fordított időt? A felkészülési idő 3/4 részében óravázlatot írnak, füzeteket, feladatokat javítanak, szemléltető anyagokat készítenek. Átlagosan 15 percet fordítanak szakkönyvek, szakfolyóiratok tanulmányozására, a fennmaradó időt a tanórak anyagának átnézésével, taneszközök előkészítésével, adminisztrációval töltik.

A tanítók valamely szakmai feladat megoldásakor elsősorban szakkönyveket, kézikönyveket és folyóiratokat használnak, s az önálló feladatmegoldásra törekednek. Szépszámmal vannak azonban még olyanok is – főképp az idősebb korosztályból –, akik megpróbálják megkerülni ezt a munkát, s a feladatot adótól, illetve kollégától, baráttól próbálják megszerezni a szükséges információkat. Könyvtárhoz a megkérdezetteknek csak mintegy az 5%-a fordul segítségért, ami azt mutatja, hogy a könyvtár nyújtotta lehetőséggel még kevéssé élnek, illetve a könyvtáros személye még nem elfogadott a tanítók körében, így tanítványaiknak sem adnak önálló kutatást igénylő feladatokat, nem ösztönzik őket a könyvtár használatára.

A művelődésre legtöbb alkalmat a szabadidős tevékenységek adnak. A tanítók szabadidejükben leginkább olvasni szeretnek, s ezzel közel azonos mértékben főzni, sütni. Szabadidejüket az időráfordítás és a kedvtelés sorrendjében a következőkkel töltik el: családi együttlét, tévézés, zenehallgatás, kirándulás, kötés, kertészkedés, társaság, varrás, utazás, séta, tánc. Az otthonokban kivétel nélkül van rádió és tévé, kevés kivétellel lemezjátszó és magnetofon, s a családok egyharmada videolejátszóval is rendelkezik. Általában jellemző a szabadidő családi körben, az otthonon belül való eltöltése, a megkérdezettek alkalmanként látogatnak színházi előadásokat, akkor is, ha a településükön van rá lehető-

ség. A mozi szerepét szinte teljesen átvette a televízió, a múzeumok, kiállítások, hangversenyek látogatása szinte elenyésző mértékben fordul elő a mintában, ami a tanítók általános életvitelét jellemzi, megfelel az értékrendjüknek és a hagyományos női szerepeknek.

A megkérdezettek tájékozódó jellegű olvasásra naponta átlagban 25 percet, szórakozó jellegű olvasásra 30 percet fordítanak. Házi könyvtáraikban átlagosan 250 kötet könyv található, a konkrét kötetszámok 0–500 között mozognak – a megkérdezettek 27%-ának csak 0–50 kötet között van saját könyve! Az 1970-es években végzett vizsgálatok átlagosan 200 kötetet jeleznek; az elmúlt húsz évben tehát e tekintetben sem történt lényeges fejlődés a tanítók körében, bár a könyvtárak csak a legutóbbi időben emelkedtek jelentősen. Ez a helyzet a tanítók igénytelenségéről tanúskodik, még akkor is, ha könyvtárhasználattal pótolhatták a hiányokat.

A házi könyvtárak összetételét a szépirodalom, ezen belül is a regények és az ifjúsági irodalom dominanciája jellemzi, verseskötet pedig csak néhány található a gyűjteményekben. A pedagógiai, pszichológiai szakirodalom 10, az ismeretterjesztő irodalom átlagosan 40, míg a kézikönyvek átlagosan 15 kötettel képviseltetik magukat az otthoni könyvtárakban. Az adatok hagyományos szemléletet tükröznek e kérdésben is, illetve arról tanúskodnak, hogy a tanítók otthon kevésbé foglalkoznak szakmai tevékenységgel.

A könyvtárakat a házi könyvtárak „meghosszabbításaként” is számon szoktuk tartani. Jelen esetben, amikor nyilvánvaló, hogy az otthoni könyvtárak nem felelnek meg sem a szakmával való lépéstartás, sem az általános műveltség követelményeinek, a tanítók művelődésében fokozott szerepet kell vállalniuk a könyvtáraknak. Mi a helyzet e tekintetben? A minta kétharmad része a lakóhelyéhez közel lévő közművelődési könyvtár tagja, megközelítően 5%-a ezen kívül valamely szakkönyvtárnak is használója. Országos méretekben gondot jelent, hogy iskolai könyvtárnak csak a mintában szereplő minden kilencedik (!) pedagógus olvasója.

Ennek okai között szerepelhet az iskolai könyvtárak hiánya, illetve nem megfelelő felszereltsége és működése, ami a pénz hiányán túl az iskola és az iskolafenntartó helytelen szemléletét is tükrözi. További gondot jelenhet az iskolai könyvtárosok szakképzetlensége, mely remélhetően az 1993. évi közoktatási törvény rendelkezése alapján belátható időn belül megszűnik. Nem szabad felmenteni azonban magukat a pedagógusokat sem az iskolai könyvtárak elkerülése miatt, hiszen azok fejlődése, fejlesztése elsősorban használatuk, illetve az irányukban megmutatkozó elvárások függvénye. A helyzetképhez hozzátartozik, hogy a tanítók 12%-a egyetlen könyvtárnak sem tagja!

A könyvtárhasználatot nemcsak látogatottságának gyakoriságán lehet mérni, hanem azon is, hogy mely szolgáltatásait veszi igénybe az olvasó. A tanítók többnyire a kölcsönzés lehetőségével élnek (74%), egyharmaduk alkalmanként a helyben olvasás keretében a folyóiratokat, kézikönyveket is igénybe veszi.

Katalógusokat, bibliográfiákat csak minden 17., illetve 25. tanító használ, a tájékoztató szolgálathoz (referenzs szint!) minden 18. tanító fordul. Irodalomkutató, zenehallgatás, könyvtári rendezvényeken való részvétel stb. egy-egy említés erejéig szerepel csak a

*Nézzük meg, hogyan értelmezik,
mire használják a tanítók
a munkájuk végzéséhez
szükséges felkészülésre
fordított időt? A felkészülési idő
3/4 részében óravázlatot írnak,
füzeteket, feladatokat javítanak,
szemléltető anyagokat
készítenek. Átlagosan
15 percet fordítanak
szakkönyvek, szakfolyóiratok
tanulmányozására,
a fennmaradó időt a tanórák
anyagának átnézésével,
taneszközök előkészítésével,
adminisztrációval töltik.*

mintában. A könyvtárhasználatnak ez az alacsony szintje azt is jelzi, hogy nem tartják fontosnak a könyvtári szolgáltatások megismerését és használatát, így tanítványaik felé sem tudják a helyes személetet és ismereteket közvetíteni.

A megkérdozettek olvasmányválasztásának alapvető szempontja az egyéni érdeklődés, amelynek az esetek többségében a szórakozás, kikapcsolódás a célja. A munkához kötődő olvasmányok az összes olvasmány mennyiség 13%-át képezik. Leggyakrabban regényeket, életrajzokat, útleírásokat, szakácskönyveket olvasnak, helyesírási és értelmező szótárt forgatnak. Elvétve vesznek kézbe drámát, verseskötetet, térképet, adattárakat, képzőművészeti albumokat. Legszívesebben a közepes terjedelmű, időrendi cselekményű, sok párbeszédet tartalmazó, jól végződő, lezárt történeteket olvassák. Olvasmányaikról nem készítenek feljegyzéseket. A periodikák közül a Nők Lapja, Családi Lap, a megyei napilap, a Tanító a legolvasottabb, a Köznevelést csak minden hatodik, a Módszertani Közleményeket minden tizenhatodik, a Pedagógiai Szemlét minden huszonkettedik tanító olvassa.

A tanítók műveltségüket, önművelésüket kritikusán szemlélik, annak szintjét általában közepesnek, hiányosnak ítélik, s csak 22%-uk minősíti jónak, megfelelőnek. A hiányosságok okait a megkérdozettek főként az idő hiányában látják. Problémaként említik az ízlésüknek nem megfelelő színház- és moziműsorokat, s a kulturális célokra fordítható pénz csökkenését. Jelentős okként hivatkoznak a háztartással kapcsolatos feladatokra, melyek időt, erőt, energiát vonnak el a művelődéstől. Jó néhányan azonban kritikusán bevallják kényelemszeretetüket, lustaságukat is.

Összefoglalásként megfogalmazható, hogy a közoktatás előtt álló feladatok megoldása a pedagógusoktól, az adott iskolák pedagógusközösségeitől, s a pedagógusképző intézményektől nagyobb szakmai felelősséget, nyitottságot, igényességet, aktivitást, együttgondolkodást igényel. Minden egyes pedagógust érdekeltté kell tenni a nevelés-oktatás hatékonyságának növelésében, a tanulói személyiség komplex fejlesztésében. Minden tapasztalatra, értelmes elgondolásra szükség van, különösen az alapozás idején, a 6–10 éves gyermekek helyes indításában. Mindez nem engedi meg a kényelmet, s a szellemiekben folyamatosan gyarapodó értelmiségi életmódot, a tanítói pályakép átértékelését feltételezi.

A pedagógusok alapvető feladata a műveltségkövetítés, amelyben egész személyiségükkel, magatartásukkal vesznek részt. Minél műveltebbek, annál nagyobb hatásfokkal képesek közvetíteni a műveltséget. A jelen és a jövő társadalmának kulcskérdése pedagógusainak szemlélete, magas szintű általános- és szakműveltsége, megfelelő etikai magatartása. A pedagógusok döntő szerepet játszanak a minden értéket előállító ember átfogó nevelésében, így meghatározzák a társadalom fejlődésének irányát és ütemét. Ezért a társadalomnak – fontosságuk hangoztatása mellett – biztosítani kell a pedagógusok valódi rangját, hogy azok válasszák hivatásuknak a tanári pályát, akiknek belső igénye teljesítményképes tudásuk folytonos gyarapítása, továbbadása.

Jegyzet

- (1) Szövényi Zsolt: *Pedagógusképzés-fejlesztés „pedagóguskutatás” nélkül?* Felsőoktatási Szemle, 1987. 5. sz.
- (2) Tánccs Gábor: *Mit olvasnak a pedagógusok?* Valóság, 1973. 2. sz.
- (3) Károlyi Ágnes: *Pedagógusok-információ-könyvtár.* NPI, Budapest, 1974.
- (4) Suppné Györgyné: *Tanítójelöltek könyvtárhasználati kultúrája.* Felsőoktatási Szemle, 1986. 5. sz.; *Suppné Györgyné: Tanítójelöltek ismeretszerzésének jellemzői és fejlesztésének lehetőségei.* Felsőoktatási Szemle, 1986. 10. sz.; *Suppné Tarnay Györgyi: Tanítójelöltek kulturális tevékenysége.* Kultúra és Közösség, 1987. 2. sz.
- (5) Lőrincz Judit–Vidra Szabó Ferenc: *Minerva papjai?* OSZK KMK, Budapest, 1994.
- (6) Tánccs Gábor: *Mit olvasnak a pedagógusok?*, i. m.; Károlyi Ágnes: *Pedagógusok-információ-könyvtár*, i. m.
- (7) Füstös László–Szakolczai Árpád: *Értékek változásai Magyarországon 1978–1993.* Szociológiai Szemle, 1994. 1. sz.
- (8) Vekerdy Tamás: *Az értékszocializáció néhány kérdése.* In: *Iskola és pluralizmus.* Szerk.: Mihály Ottó. Edukáció, Budapest, 1989.
- (9) Halász Gábor: *Mit vár a társadalom az iskolától?* Új Pedagógiai Szemle, 1991. 6. sz.